

RESPONSABILITAT SOCIAL I AUTORREGULACIÓ

Ponència presentada al Primer Congrés del Tercer Sector Social.
L'Hospitalet, 23 i 24 de març de 2007.

Taula. “*La responsabilitat social a les organitzacions no lucratives*”

Jordi Foix Robert
Director de la Fundació Els Tres Turons
Membre de Entitats catalanes d'Acció Social (ECAS)

INTRODUCCIÓ

Qualsevol entitat amb vocació social necessita saber reflexionar quines son les responsabilitats ètiques de la seva pràctica, necessitat especialment important en aquelles entitats d'iniciativa social adreçada a la atenció a col·lectius vulnerables. Son unes practiques que tenen a veure tant amb l'aspecte tècnic com amb en l'àmbit de la gestió. Es en aquest últim aspecte en el que centrem aquest escrit: Com les organitzacions assegurem una atenció de qualitat a les persones, com assegurem el desenvolupament dels principis de ciutadania, d'autonomia i responsabilitat; com gestionem les relacions entre els equips humans, com gestionem els recursos econòmics i de gestió sense els quals la tasca no es possible....

Durant els últims anys, aquesta preocupació ha anat generant un seguit d'eines d'avaluació adreçades a aquest objectiu orientades a la recerca de la qualitat, la transparència i les bones pràctiques. Eines que ens ajuden a determinar com treballem tècnicament en el desenvolupament de la missió de la entitat; com gestionem els recursos, els que venen de fons públics i, els que venen del mecenatge, orientats a una funció social d'interès públic. Son eines que ens faciliten pensar de forma regular que fem, com ho fem i perquè, entenent que tota responsabilitat de la organització es, per definició, social.

Es important, al nostre parer, interioritzar que aquestes entitats reflecteixen en primer lloc un projecte ètic voluntàriament assumit, que es el que els hi dona sentit. També comporta tenir present que totes aquestes eines necessàries i molt útils, en la pràctica, poden fossilitzar-se, acabar convertides en una mala utilització del màrqueting social. O

entendre de forma burocratitzada totes aquestes eines de responsabilitat social. De vegades, la precarietat en que sovint es treballa, el pragmatisme, el relativisme o unes pràctiques públiques molt burocratitzades no ajuden a desenvolupar aquests propòsits. No s'ha d'entendre la ètica com un "valor afegit" sinó com aquell factor troncal que orienta les nostres pràctiques i, que cal aprofundir en la importància de cercar la complicitat del conjunt de membres de les organitzacions, en els seus diferents nivells de responsabilitat, en un compromís ètic d'autoregulació.

La reflexió es desenvolupa des de l'experiència d'una entitat d'atenció a col·lectius de persones especialment vulnerables dins l'àmbit de la salut mental.

1

- El denominador comú d'aquestes experiències associatives es que són en molt casos entitats que han sorgit per pal·liar carències socials que no tenia assumides o no suficientment l'Administració pública. Orientades a fer efectiu un dret de ciutadania preexistent. Es tractava -i es tracta- d'una qüestió de justícia social.
- El desenvolupament de xarxes i serveis ha configurat una realitat d'entitats no lucratives de vocació social pública (associacions, fundacions, cooperatives d'iniciativa social,...). Gestionades amb fons públics, complementats amb fons provinents del mecenatge (d'origen privat i orientats al desenvolupament de la missió de l'entitat).
- Cal reflexionar perquè de vegades es viu contradictòriament la tensió entre la vocació de les bones pràctiques en l'atenció directa, amb la necessitat de desenvolupar tot el que comporta l'aplicació d'aquestes bones pràctiques en la gestió de les entitats. Perquè aquests mecanismes d'autoregulació necessaris, molts cops es viuen amb un sentiment de pèrdua on el voluntarisme pot quedar malmès. Es una situació i una realitat contradictòria que s'ha donat especialment en moments de creixement d'aquestes entitats i l'augment de la complexitat en la seva gestió.

2

- Parlem d'entitats que ocupen un espai social de vegades difícil d'entendre, tant per les Administracions públiques com per altres sectors de la societat civil organitzada en la mesura que no son "*Estat*" ni "*Mercat*".
- No són Estat, però realitzen una funció social pública molt important, de vegades substitutiva en l'àmbit de la acció social.
- Tampoc són mercat, en la mesura que són entitats no lucratives, però aspiren, al mateix temps, a desenvolupar en la pràctica una *cultura d'economia social i solidària* (un exemple, entre d'altres, són les empreses d'inserció).
- Davant de la opció per la transparència, de vegades la precarietat de les pròpies condicions de treball, la manca de cultura participativa, el pragmatisme, el relativisme o unes pràctiques burocratitzades, no només des de les administracions públiques sinó des de les pròpies entitats, no ajuden a desenvolupar aquests propòsits.

3

- És en aquest sentit que conceptes com "responsabilitat social" o "ètica de la (*pròpia*) responsabilitat", no poden limitar-se a ser afegits a una memòria o a un projecte, sinó que son conceptes transversals que determinen des de l'origen les diverses pràctiques de la entitat i, al conjunt de membres de la mateixa.
- Son idees força que orienten el desenvolupament d'un projecte social i la seva gestió, adreçades i subordinades a un objectiu principal: la millora de la qualitat de vida, l'autonomia social i el desenvolupament efectiu dels drets de ciutadania del col·lectiu de persones al que s'adrecen. La ètica, com es diu en línies anteriors, no es un "valor afegit".

- Es tracta d'una ètica aplicada que s'ha de reflectir en la transparència i en el conjunt de pràctiques de la entitat i que corresponsabilitzen al conjunt de membres, no només a l'àmbit directiu.
- És en aquest sentit que conceptes com "responsabilitat social" o "ètica de la (*pròpia*) responsabilitat", no poden limitar-se a ser afegits a una memòria o a un projecte determinats.
- És important evitar tant l'ideologisme com el trasllat mecanicista, burocràtic i acrític de conceptes i pràctiques pròpies del mercat ordinari.

4

- Necessitat de desenvolupar i compartir els mecanismes d'auditoria externa i interna i de balanç social, des de la pròpia especificitat recollint les experiències metodològiques més valuoses i que reflecteixin una "marca" externa no mercantil amb capacitat d'interlocució amb les administracions -i reconeguda per elles- i el conjunt de la societat, des d'una autoritat moral construïda des de la pròpia pràctica.
- Necessitat d'aprofundir en la complicitat del conjunt de membres de les organitzacions en el desenvolupament d'aquests processos d'autoregulació. Una mala pràctica en la transparència en la gestió d'una entitat pot afectar la credibilitat del conjunt del sector i aprofundir en el sentiment social que "tots són iguals".

En resum, es tracta de desenvolupar les eines metodològiques necessàries, com a entitats individualment i, com a xarxes d'acció social, que ens ajudin a verificar i contrastar d'interrelació de la missió i els valors implementats en la pràctica quotidiana. Donar comptes a la societat més enllà de la responsabilitat legal, com a forma de legitimitació en un procés de reflexió crítica permanent.